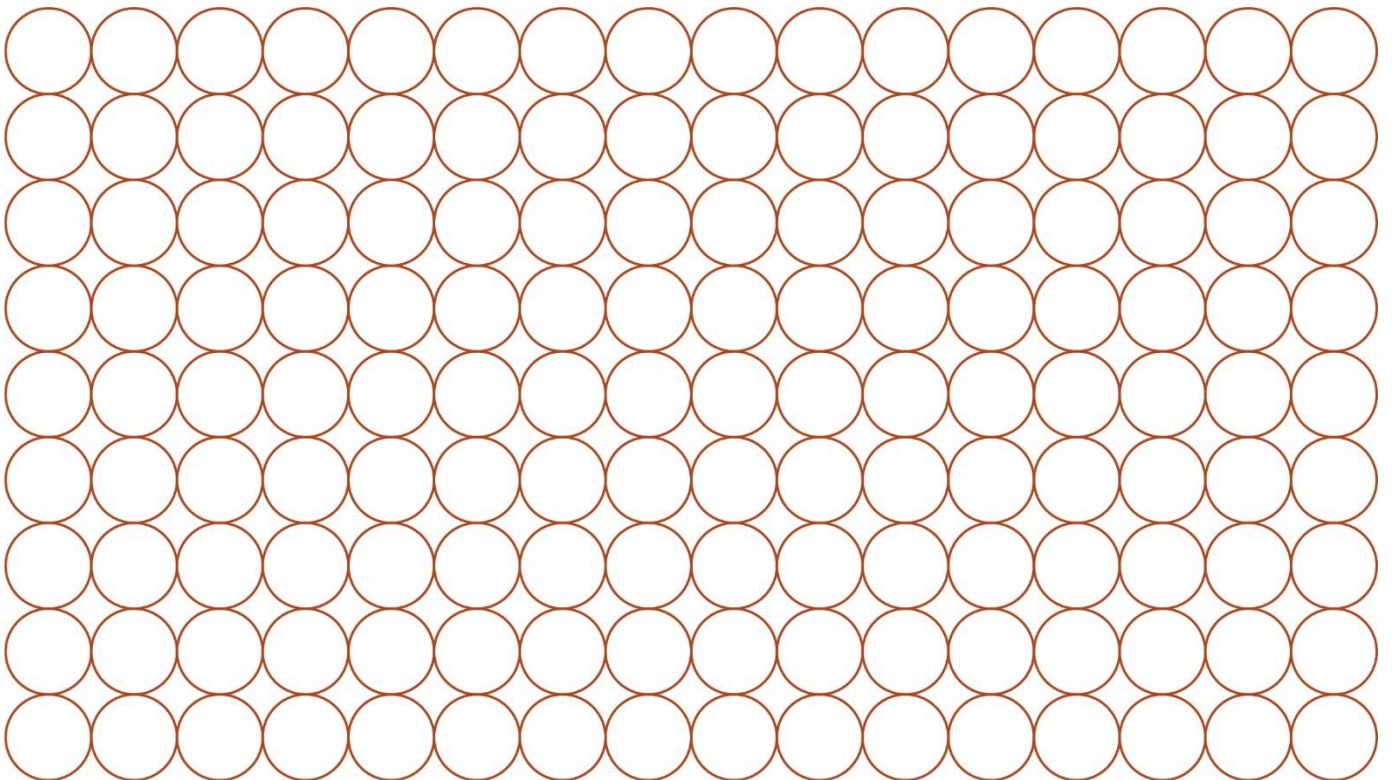

Kommentarmaterial till kursplanen i modersmål utom nationella minoritetsspråk

Anpassade grundskolan

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISBN: 978-91-7559-585-6

Skolverket, Stockholm 2023

Innehåll

Inledning	4
Om skolämnet modersmål utom och som nationellt minoritetsspråk	5
Kommentarer till kursplanens syfte.....	6
Kursplanens långsiktiga mål	11
Kommentarer till kursplanens centrala innehåll	12
Det centrala innehållet i modersmål utom nationella minoritetsspråk.....	12
Läsa och skriva	13
Tala, lyssna och samtala	15
Texter.....	17
Kultur och samhälle	21
Kommentarer till kursplanens betygskriterier	23
Betygskriterierna i ämnet modersmål utom nationella minoritetsspråk.....	24
Betygskriterierna i årskurs 6 och 9.....	25

Inledning

Till varje kursplan finns ett kommentarmaterial. Det riktar sig till lärare, rektorer och andra som är verksamma inom skolväsendet. Avsikten med materialet är att ge en bredare och djupare förståelse för de urval och ställningstaganden som ligger bakom texten i kursplanen. Materialet beskriver också hur det centrala innehållet utvecklas över årskurserna och vad lärare kan fokusera på när de gör bedömningar i relation till betygskriterierna.

Formuleringar som är hämtade direkt från kursplanen är genomgående kursiverade i texten.

Om skolämnet modersmål utom och som nationellt minoritetsspråk

Kursplanen i modersmål består av två avsnitt: modersmål utom nationella minoritetsspråk och modersmål som nationellt minoritetsspråk - finska, jiddisch, meänkieli och romani chib.

Samiska är ett ämne i sameskolan. Vid modersmålsundervisning i samiska används den kursplan som gäller för ämnet samiska i sameskolan.

Kursplanerna i ämnet modersmål som nationellt minoritetsspråk och ämnet samiska har två spår: förstaspråk och andraspråk. Kursplanen i modersmål utom nationellt minoritetsspråk har endast förstaspråkspår.

Kommentarer till kursplanens syfte

Syftestexten riktar sig till läraren och beskriver de övergripande målsättningar som ska gälla för undervisningen i det aktuella ämnet. Syftet är därför en viktig del när lärare planerar och genomför undervisningen. Syftestexten avslutas med ett antal långsiktiga mål som avgränsar de delar av syftet som ligger till grund för betygskriterierna.

Att skapa delaktighet

Att elever upplever delaktighet är avgörande för lärandet, utvecklingen och deras möjligheter att vara aktiva medborgare. Erfarenheter visar att elever i anpassade grundskolan riskerar att möta olika hinder för delaktighet i skolan och samhället i stort.¹ Undervisningen i anpassade grundskolan har därför en viktig uppgift i att ge eleverna förutsättningar att vara delaktiga i gemensamt lärande, olika undervisningssituationer, kamratgemenskapen samt i vardagens aktiviteter och samhällslivet.

Eleverna behöver olika mycket stöd. För att skapa förutsättningar för elevernas delaktighet måste stödet anpassas så att vuxnas omsorg inte inkräktar på elevernas autonomi och begränsar deras aktiva deltagande i undervisningen. För att kunna delta i undervisningen och få möjligheter att utvecklas mot skolans mål behöver eleverna också en miljö där omgivningen anpassar redskapen och kommunikationen efter elevernas förutsättningar.

Det finns flera aspekter av delaktighet som är viktiga i undervisningen. Tre av dessa handlar om att eleverna ska få utveckla sitt språk, uppleva engagemang och utveckla autonomi. Syftestexten i modersmål lyfter fram hur undervisningen i ämnet ska bidra till att utveckla dessa aspekter av delaktighet.

Språket är ett redskap för att tänka, kommunicera och lära och är i sig en central aspekt av delaktighet. Kursplanens formulering om intresse för att läsa och skriva har koppling till aspekten engagemang. Att utveckla tilltro till sin språkförmåga har koppling till aspekten autonomi.

Avsnitten nedan följer syftestextens disposition, och de olika aspekterna av delaktighet kommenteras närmare i sitt sammanhang.

Modersmålets uppbyggnad

Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om *modersmålets uppbyggnad*. Detta innebär kunskaper om modersmålets form och struktur och om hur man formulerar och uttrycker sig på ett formellt korrekt sätt. Genom att veta hur man uttrycker sig korrekt är det möjligt att själv styra hur man vill bli

¹ Se exempelvis Myndigheten för delaktighet. (2020). *Begränsade livsval – situationen för personer med intellektuell funktionsnedsättning*.

uppfattad av andra människor i sammanhang där man använder sitt modersmål. Kunskaper om språkets uppbyggnad ska alltid betraktas som ett redskap för att kunna uttrycka sig och kommunicera på ett funktionellt sätt. Att ha kunskaper om form och struktur är alltså inte ett mål i sig, utan ett hjälpmedel för att kunna uttrycka det man vill.

Betydelsen för lärandet i andra skolämnen

En människas modersmål är grundläggande för dennes förståelse och tänkande. Det går bättre att lära sig ett nytt språk om man samtidigt har goda kunskaper i sitt modersmål. Språken kan fungera som stöd för varandra. Det innebär att om en elev kan ett begrepp på sitt modersmål så är det lättare för honom eller henne att lära sig motsvarande begrepp på svenska, och omvänt.

Kursplanen anger att eleverna genom undervisningen ska bli medvetna om *modersmålets betydelse för det egna lärandet i olika skolämnen*. Det innebär att aktivt kunna reflektera över hur det egna språket utgör en tillgång – även utanför den rent privata sfären. En viktig aspekt av ämnet modersmål är dess betydelse för elevernas lärande. Elever som är trygga och säkra på sitt modersmål kan använda det som en tillgång i andra lärandesituationer och detta gynnar självtilliten. En medvetenhet om det här sambandet mellan goda kunskaper i det egna modersmålet och ett framgångsrikt lärande kan, särskilt bland de äldre eleverna, utgöra en drivkraft i att vilja närma sig sitt modersmål och utforska det ytterligare.

Tilltro till sin språkförmåga

Under hela skoltiden ska undervisningen stödja eleverna att utveckla förmågan att bestämma över sitt handlande. Det kan handla om att ha inflytande över vad man gör, hur man gör det, och tillsammans med vilka. I den inledande delen av kursplanens syftestext anges att eleverna ska utveckla *tilltro till sin språkförmåga*. Kursplanen lyfter fram vikten av tilltro eftersom detta är grundläggande för att våga uttrycka sig. Att ha modet att använda språket är en förutsättning för att utveckla nya kunskaper om det. Undervisningen kan skapa förutsättningar för ökad tilltro om eleverna får tillfälle att pröva sig fram och får uppleva att de lyckas. Att ha tillräckliga kunskaper och känna sig trygg och säker när man talar och skriver innebär att på ett naturligt sätt kunna *uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften*.

Intresse för att samtala, läsa och skriva

Syftestexten betonar elevernas eget engagemang i form av *intresse för att samtala, läsa och skriva på modersmålet*. Engagemang i form av intresse är en egenupplevd aspekt av delaktighet. Genom att skapa goda förutsättningar, till

exempel genom att aktiviteten är tillgänglig och att det finns ett meningsfullt sammanhang, kan en individs engagemang påverkas positivt.

Det är viktigt att tidigt grundlägga ett *intresse för att samtala, läsa och skriva på modersmålet*. I modersmålsundervisningen kan ett sådant intresse följa eleverna genom livet och innebära stora personliga fördelar. Den som har utvecklat ett intresse för att samtala, läsa och skriva har goda förutsättningar att kunna fördjupa sina språk- och omvärldskunskaper på egen hand, utanför klassrummets och skolans väggar. En god läsförmåga på modersmålet stärker läsförmågan även på andra språk, och omvänt.

Skönlitteratur och andra texter på modersmålet

Eleverna ska utveckla kunskaper i att *läsa och reflektera över skönlitteratur och andra typer av texter*, vilket bidrar till att eleverna kan utveckla *sitt språk, sin identitet och sin förståelse för omvärlden* och andra människor. Genom mötet med texter på modersmålet ges eleverna möjlighet att utveckla både sitt språk och sin förståelse av den språkliga och kulturella mångfalden i samhället. Att eleverna får möta olika texter är viktigt för att de ska kunna utveckla en bred språklig repertoar och förmåga att uttrycka sig tydligt i olika sammanhang. Eleverna ska även få ta del av texter på annat sätt än genom egen avkodning, så att de ges möjlighet att arbeta med ett bredare urval av texter.

Kommunicera och uttrycka sig i text och andra estetiska uttrycksformer

Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om och tilltro till sin *förmåga att formulera egna åsikter och tankar i olika slags texter*.

Kommunikation är en social process som innebär att dela tankar, känslor och erfarenheter med andra. Fungerande kommunikation bygger på ömsesidighet och gemenskap med omgivningen och är en förutsättning för lärande. Att ha ett språk för att kommunicera leder till ökad autonomi och ett mer medvetet handlande. Att formulera sig i text gör det möjligt att kommunicera känslor och tankar som annars skulle vara svåra att förmedla. Skrivandet nyanserar språkanvändningen och utvecklar ordförrådet, vilket i sin tur lägger grunden för både det skriftliga och det muntliga språket. Genom att eleverna får möjlighet att sätta ord på åsikter, tankar och känslor utvecklar de sin förmåga att uttrycka dessa allt mer nyanserat.

Det är betydelsefullt att eleverna även ges möjlighet att uttrycka sig med andra medel än skrift. Kursplanen anger att eleverna även ska *stimuleras till att uttrycka sig genom andra estetiska uttrycksformer*. Olika estetiska uttrycksformer kan till exempel innebära att uttrycka sig i bild eller genom drama, vilket också visar på en fungerande språkförmåga. Att ha ett rikt språk för att kunna beskriva och sätta ord på vad man känt och tänkt i samband med en estetisk upplevelse är också betydelsefullt. Det gäller både för den egna personliga utvecklingen och för att kunna göra sig förstådd av andra. För att kunna delta i undervisningen och få

möjligheter att utvecklas mot skolans mål behöver eleven också en miljö där omgivningen anpassar kommunikationen och reflektionen efter elevens förutsättningar.

Kulturell identitet och flerspråkighet

Kursplanen anger att eleverna genom undervisningen ska ges *förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet och sin flerspråkighet*. Det innebär att undervisningen i modersmål ska stödja elevernas identitetsutveckling, i nära samspel med deras språkutveckling. I sammanhanget är det viktigt att betona att en människas kulturella identitet ofta är flerdimensionell och präglad av tillhörighet till flera kulturer. I ämnet modersmål får eleverna möjlighet att utveckla en flerkulturell identitet på egna villkor. Det är betydelsefullt att det är en identitet som de själva har definierat och som de har möjlighet att reflektera medvetet över.

Kursplanen anger att eleverna genom undervisningen i modersmål ska ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet. Det innebär att eleverna ska kunna använda både modersmålet, svenska och andra språk när de kommunicerar med andra, beroende på vilken situation de befinner sig i. Detta är en förmåga som gör det möjligt att röra sig mellan olika sociala och kulturella sammanhang och förflytta sig mellan olika utbildningssammanhang och arbetsmarknader. Att utveckla sin flerspråkighet skänker individen stor trygghet och säkerhet och bidrar till att hen kan utveckla sin förståelse av omvärlden.

Kunskaper om kulturer och samhällen

Ett sätt att stärka sin kulturella identitet är att utveckla *kunskaper om kulturer och områden där modersmålet talas*. Fördjupade kunskaper om kulturer och samhällen kan utgöra en kunskapslänk mellan generationerna och ge eleverna större möjlighet att reflektera över sin egen livssituation. Det kan även ge eleverna möjlighet att utveckla en interkulturell kompetens. Det innebär att känna till och kunna använda de kulturella koder, normer och det språkbruk som behövs för att kunna kommunicera i formella och informella situationer. De inledande skrivningarna i kursplanen om att det är betydelsefullt att ha ett rikt och varierat språk för *att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts* vill peka på att ämnet modersmål, liksom alla andra språkämnerna, har som ett av sina viktigaste uppdrag att ge eleverna möjlighet att kommunicera med sin omvärld.

Kulturer och områden skrivs genomgående i plural i kursplanen eftersom det är problematiskt att likställa ett språkområde med en specifik kultur. Vissa språk används i många olika länder och eleverna behöver bli uppmärksamma på det. I undervisningen är det därför nödvändigt att läraren utgår från elevgruppens sammansättning och bakgrund vid val av fokus.

Jämförande förhållningssätt

Kursplanen anger att eleverna ska utveckla *ett jämförande förhållningssätt till kulturer och språk*. Det innebär att kunna jämföra det som kännetecknar kulturer där modersmålet talas, minoritetskulturer i Sverige och svenska förhållanden samt att kunna göra jämförelser mellan modersmålet och det svenska språket. Att jämföra handlar inte om att slå fast att det ena är bättre än det andra, utan är ett sätt att fördjupa lärandet och reflektionen. Att jämföra utvecklar även en generell lärandekompetens genom att eleverna lär sig att sätta saker i relation till varandra.

Människor som från barndomen lever i kontakt med flera kulturer och språk får tillgång till dessa på ett helt annat sätt än de som senare i livet möter ett nytt språk genom undervisning. Deras identitet är i grunden präglad av ett flerkulturellt mönster genom att de möter olika beteenden i skilda miljöer och vid kontakter med andra. Genom att eleverna får möjlighet att jämföra och reflektera över sina olika erfarenheter kan de utveckla en fördjupad förståelse för olika sociala och kulturella sammanhang och bättre värdesätta de egna erfarenheterna.

För de flesta elever som deltar i modersmålsundervisning är det jämförande perspektivet ett naturligt inslag. Ofta säger barn och unga ”vi gör så hemma, men i skolan så”, och i en interkulturell undervisning är det betydelsefullt att diskutera de olika kulturella bakgrunder och språk som omger eleverna. Det är dock viktigt att ha i åtanke att många av de elever som deltar i modersmålsundervisningen är födda och uppvuxna i Sverige och därigenom kanske inte har så stora kunskaper om någon annan kulturell bakgrund än den svenska. Detsamma gäller adoptivbarn, för vilka den interkulturella kompetensen inte alltid är lika självklar. Det är något som läraren behöver ta hänsyn till i undervisningen.

Vid jämförelser mellan kulturer är det viktigt att ha i åtanke att kultur inte är något statiskt. Kultur är något som människor skapar genom sina dagliga interaktioner och därmed något som är i ständig omvandling. Att utveckla ett jämförande förhållningssätt till kulturer handlar, inte minst, om att utveckla en medvetenhet om denna föränderlighet.

Kursplanens långsiktiga mål

Kursplanens syftestext avslutas med ett antal långsiktiga mål. Dessa är avgränsade till de delar av syftet som ligger till grund för betygskriterierna. De långsiktiga målen innehåller inte sådant som elevernas socioemotionella utveckling, värderingar, beteenden eller intresse för ämnet. Dessa områden är viktiga när lärarna planerar, genomför och utvärderar sin egen undervisning, men ska inte vara underlag för bedömning och betygssättning.

De långsiktiga målen i ämnet modersmål utom nationella minoritetsspråk är

- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift i olika sammanhang,
- förmåga att läsa och reflektera över olika typer av texter, och
- kunskaper om traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas.

Kommentarer till kursplanens centrala innehåll

Det centrala innehållet i kursplanen anger vilket obligatoriskt innehåll som ska behandlas i undervisningen. Det är uppdelat i kunskapsområden som i sin tur består av ett antal innehållspunkter. Dessa ska uppfattas som byggstenar som kan kombineras på olika sätt och väga olika tungt i undervisningen. I planeringen kan de enskilda punkterna i det centrala innehållet kräva olika mycket utrymme i undervisningen, beroende på vad de omfattar och på elevgruppens behov och förutsättningar. Kunskapsområdena bör alltså inte ses som separata arbetsområden för undervisningen, utan kan kombineras på de sätt som läraren bedömer som mest lämpligt för att uppnå syftet med undervisningen för elevgruppen.

Exempel i innehållet

I det centrala innehållet förekommer vissa exempel. De förtydligar innehållets inriktning, men är inte uttryck för att de bör prioriteras framför andra alternativ. I Till exempel anges i årskurserna 7–9 att eleverna ska möta innehållet *beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar*. Det innebär att beskrivande och förklarande texter är obligatoriskt innehåll under årskurserna 7–9, men undervisningen kan lika gärna behandla presentationer av filmer och böcker, rapporter eller helt andra beskrivande och förklarande texter.

Det centrala innehållet i modersmål utom nationella minoritetsspråk

Texten som följer kommenterar det centrala innehållet med utgångspunkt i de fyra kunskapsområdena: ”Läsa och skriva”, ”Tala, lyssna och samtala”, ”Texter” samt ”Kultur och samhälle”.

Indelningen av kunskapsområden i det centrala innehållet i modersmål utom nationella minoritetsspråk är inte helt enkel att göra. Vilka områden man än väljer ut så tenderar innehållsbeskrivningarna att överlappa varandra. Indelningarna bör därför i första hand ses som ett sätt att strukturera och presentera innehållet i undervisningen, och inte som enskilda undervisningsmoment.

Språkbruk ingår i de olika kunskapsområden. Det är inte möjligt att läsa och skriva utan att bruka språket och det finns inte heller några texter som skapas utan språk.

Läsa och skriva

Innehållet i kunskapsområdet ”Läsa och skriva” skapar en grund för elevernas läs- och skrivutveckling. Att kunna läsa och skriva är en förutsättning för fortsatt lärande och en källa till lust och glädje. Litteraturen ger ökade möjligheter att förstå sig själv och sin omvärld, den bidrar med nya perspektiv och gör det möjligt att framföra egna åsikter och argument eller ta del av andras.

Strategier

Begreppet strategi förekommer ofta i kursplanen. Strategi är ett samlingsbegrepp för olika metoder eller handlingssätt vid kommunikation och i elevernas lärande. Strategier kan vara medvetna eller delvis omedvetna, de kan vara planerade eller spontana. De kan också vara mer eller mindre effektiva. Även att använda hjälpmedel, som till exempel lexikon och datorprogram, är en typ av strategi.

Alla människor behöver och använder strategier för att förstå, göra sig förstådda, kommunicera och lära. Eleverna behöver bli medvetna om vilka strategier som står till buds. De behöver också hjälp att hitta effektiva strategier, både för att kommunicera och för att utveckla språkkunskaperna. Genom undervisningen kan eleverna få stöd i att öka sin medvetenhet om verkningsfulla strategier. Med en sådan medvetenhet kan de välja att handla på sätt som är anpassade till situation och syfte och som ger goda resultat.

Lässtrategier

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.	Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.	Lässtrategier för att avkoda och förstå texter. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang.

Lässtrategier är ett centralt innehåll genom alla årskurser. Undervisningen i modersmål ska ge eleverna förutsättningar att utveckla strategier för att underlätta och förstärka förståelsen av vad de läser, till exempel att ställa frågor till texten, jämföra det lästa med egna erfarenheter eller prata med andra om sina läsoplevelser. Progressionen går från nybörjaren som ska ”knäcka koden” och tolka och förstå innehållet i de texter hen möter till den lite mer erfarna läsaren.

Elever möter i årskurserna 1–6 *lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter*. Det kan till exempel vara att läsa för att uppfatta huvuddragen i en text, och ta hjälp av bilder, rubriker eller förförståelse vid läsningen. I årskurserna 7–9 möter eleverna lässtrategier som handlar om *att avkoda och förstå texter* samt *att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang*. Progressionen ligger i att gå från att avkoda och förstå enkla texter till att avkoda och förstå texter med en mer komplex struktur.

Det är viktigt att eleverna även ges möjlighet att ta del av texterna på annat sätt än genom egen avkodning. Det kan till exempel handla om högläsning eller att

lyssna på inlästa texter. På så sätt kan eleverna ges möjlighet att arbeta med mer omfattande texter.

Strategier för skrivande

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Strategier för skrivande av ord, fraser och meningar.	Strategier för skrivande av olika typer av enkla texter om ämnen som är välbekanta för eleven.	Strategier för skrivande av olika typer av texter. Hur man anpassar texters innehåll till olika mottagare. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.

Kursplanen anger att alla elever i årskurserna 4–6 ska få undervisning i hur man skriver *olika typer av enkla texter* och i årskurserna 7–9 hur man skriver *olika typer av texter* samt *hur man anpassar texters innehåll till olika mottagare*. Det kan innebära att lära sig strategier för hur man samlar in material, bygger upp en text beroende på vilken genre man skriver i och vilka ord som är lämpliga att använda i olika slags texter. I anpassade grundskolan är det de båda svenskämnen som bär det största ansvaret för att eleverna lär sig att skriva olika typer av texter, men undervisningen i modersmål kan med fördel bedrivas i dialog med denna undervisning.

Progressionen i innehållet ligger i att eleverna skriver allt mer form- och innehållsmässigt komplexa texter ju äldre de blir. I kunskapsområdet ”Texter” anger kursplanen vilka olika typer av texter som eleverna ska läsa i olika årskurser. Då kan det naturligtvis även vara lämpligt att skriva dessa typer av texter i syfte att utveckla kunskaper om olika strategier för att skriva.

I årskurserna 7–9 ska eleverna möta *skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar*. Det kan till exempel vara serietidningar eller webbtexter, där den skrivna texten bär en del av meningen medan bilderna bär en annan del. För att förstå hela innebörden måste man klara av att läsa och avkoda ord, bild och ljud och för att skapa sådana texter behöver man kunskaper om hur uttrycken byggs upp och kompletterar varandra.

Skriftspråksnormer

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Läsriktning samt skrivteckens form och ljud i jämförelse med svenskan.		

Undervisningen behöver ta hänsyn till skriftspråksnormen på modersmålet och till de elever vars modersmål inte har någon (stark) förankring i en skriftspråkskultur. Steget från det muntliga till det skriftliga språket kan i det senare fallet vara stort. Det kan också vara så att skriftspråket inte alls är baserat på det språk som eleverna talar. För de elever som har ett språk med ett alfabet som är uppbyggt av symboler kan det likaså ta längre tid att ”alfabetiseras” i Sverige.

De elever vars modersmål har en annan läsriktning än den svenska behöver tidigt utveckla en medvetenhet om denna skillnad, så att de inte hindras i sin läsinläring. Innehållspunkten *läsriktning samt skrivteckens form och ljud i jämförelse med svenskan* finns enbart med i årskurserna 1–3, eftersom det är rimligt att anta att när eleverna en gång har lärt sig detta så är det en kunskap som finns kvar.

Elever kan också behöva arbeta med hur de olika ljuden förhåller sig till varandra för att utveckla en fonologisk medvetenhet. Fonologisk medvetenhet innebär att eleven uppmärksammar det talade språkets ljudstruktur, sådant som kommer till uttryck exempelvis i språklekar, rim och ramsor. De elever som börjar modersmålsundervisningen i senare årskurser behöver naturligtvis uppmärksammas på detta när de börjar läsa ämnet.

Språkets struktur

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
	Modersmålets grundläggande struktur.	Modersmålets grundläggande struktur. Ordbildning och meningsbyggnad på modersmålet i jämförelse med svenskan.

I årskurserna 4–9 ska eleverna möta ett innehåll som handlar om språkets *grundläggande struktur*. Att veta att man behärskar de formella aspekterna av språket gör att tryggheten och lusten att uttrycka sig ökar. Grammatiska begrepp kan med fördel integreras i undervisningens övriga innehåll, till exempel i arbetet med skönlitteratur, så att eleverna blir medvetna om språkets uppbyggnad.

När eleverna möter innehållet grammatik är det ofta givande att anlägga ett jämförande perspektiv. Eleverna ska i årskurserna 7–9 kunna dra nytta av sin flerspråkighet genom att studera *modersmålets grundläggande struktur* samt *ordbildning och meningsbyggnad på modersmålet i jämförelse med svenskan*. Sådana jämförelser utvecklar förståelsen för språkets uppbyggnad.

Innehållspunkterna i de högre årskurserna är medvetet mycket öppet formulerade, eftersom olika språk har så pass olika grundläggande struktur. Här måste undervisningen utgå från det enskilda språkets uppbyggnad och vilka kunskaper den enskilda eleven har behov av att utveckla.

Tala, lyssna och samtala

Kunskapsområdet ”Tala, lyssna och samtala” lyfter fram det muntliga i ämnet. Att kunna tala, lyssna och samtala med olika syften och i skilda situationer är nödvändiga delar av en funktionell språkförmåga.

Kommunikation i olika sammanhang

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.	Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.	Kommunikation i olika sammanhang och för olika syften. Att uttrycka intresse och engagemang samt åsikter och argument.
Muntliga presentationer och muntligt berättande.	Muntliga presentationer och muntligt berättande. Bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.	Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.

Generellt är det betydelsefullt att eleverna kan relatera det som behandlas i undervisningen till sin egen verklighet. Förförståelse i någon form har stor betydelse för hur man tillägnar sig det språkliga flödet. Eleverna kan utveckla goda muntliga språkfärdigheter i modersmål när de får en möjlighet att delta i samtal, berätta och presentera något inför andra för att uttrycka och tolka känslor, tankar, åsikter och idéer. Därför lyfter kursplanen fram innehållspunkter som handlar om samtal, berättande och presentationer.

Eleverna i årskurserna 1–6 möter ett innehåll som handlar om *kommunikation i olika sammanhang* samt innehållet *att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter*. I årskurserna 7–9 är motsvarande innehåll *kommunikation i olika sammanhang och för olika syften* samt innehållet *att uttrycka intresse och engagemang samt åsikter och argument*.

Eleverna i årskurserna 1–3 möter innehållet *muntliga presentationer och muntligt berättande* och i årskurserna 4–6 även innehållet om *bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation*. Även eleverna i årskurserna 7–9 möter innehållet *muntliga presentationer och muntligt berättande* och kursplanen betonar ytterligare vikten av att vara medveten om *anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare*. Att kunna anpassa sitt språk och sitt framförande beroende på sammanhanget och målgruppen är viktigt för att kunna kommunicera på ett effektivt och funktionellt sätt.

Muntligt berättande avser mer informella former av kommunikation medan muntliga presentationer avser mer formaliserade redogörelser. Det kan handla om att utgå från ett givet ämne, till exempel en text som man har läst eller en film som man har sett. Det kan även innebära att använda olika hjälpmedel för att stödja presentationen.

Strategier för att förstå och göra sig förstådd

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.	Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.	Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.

I ett samtal, en diskussion eller i ett chattforum, kan deltagarna göra på olika sätt för att stärka samarbetet och se till att samtalet utvecklar sig i rätt riktning. Att kunna välja rätt strategi för rätt tillfälle kan bidra till ömsesidig förståelse och ett fokuserat angreppssätt.

I alla årskurser möter eleverna innehållet om *strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken*. Att eleverna lär sig att bedöma mottagarens förkunskaper och kan anpassa innehållet i sin presentation därefter är viktigt för att kommunikationen ska fungera. Genom kunskaper om kroppsspråkets betydelse ökar elevernas medvetenhet om hur de kan använda kroppen för att förstärka sina presentationer, och hur till exempel gester, bilder och tecken kan hjälpa fram och hindra ett budskap.

Uttal

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Uttal, betoning och satsmelodi.	Uttal, betoning och satsmelodi.	Uttal, betoning och satsmelodi i jämförelse med svenskan samt olika talade variationer av modersmålet.

Rädsla för ett felaktigt uttal hindrar ibland eleverna från att våga uttrycka sina tankar eller känslor. Då är det nödvändigt att undervisningen aktivt fokuserar på uttal, betoning och satsmelodi. Genom att eleverna blir uppmärksamma på hur talet låter, och får möjlighet att utveckla ett flyt i sitt eget talspråk, blir det lättare för dem att förstå vad andra säger och att själva göra sig förstådda. Kursplanen anger att eleverna i årskurserna 1–6 ska studera *uttal, betoning och satsmelodi* och i årskurserna 7–9 ska eleverna arbeta med detta innehåll även *i jämförelse med svenskan*. Därigenom kan elevernas kunskaper om sina olika språk öka. Uttal behandlas i undervisningen med fördel i anslutning till övrigt innehåll.

I årskurserna 7–9 ska eleverna möta *olika talade variationer av modersmålet*. Det kan innebära såväl dialekter som andra språkliga varieteter. Att utveckla större medvetenhet om olika talade variationer av språket gör det möjligt att se skillnader, till exempel mellan det formella språket och regionala variationer.

Texter

Kunskapsområdet ”Texter” lyfter fram de texter som eleverna ska möta. Det är viktigt att eleverna vid behov även ges möjlighet att ta del av texter på annat sätt

än genom egen avkodning. Det kan till exempel handla om högläsning eller att lyssna på inlästa texter. På så sätt kan eleverna ges möjlighet att arbeta med mer omfattande texter.

I det centrala innehållet grupperas texterna i alla årskurser som berättande och poetiska texter. I mötet med olika texter stärks elevernas språk- och identitetsutveckling och likaså deras kunskaper om områden där modersmålet talas.

Att hitta lämpliga texter att läsa kan vara ett problem för många modersmållärare. Undervisningen förekommer i omkring 150 olika språk och det finns relativt få undervisningsmaterial i de enskilda språken. Detta faktum har ibland inneburit att undervisningen i modersmål har kommit att bestå av främst muntlig kommunikation. Då har eleverna fått liten eller ingen övning i att läsa och skriva och de har inte heller kommit i kontakt med litteratur från länder där modersmålet talas.

Användningen av digitala medier och verktyg kan öppna nya möjligheter till information och kommunikation på modersmålet. Det gör digitala medier och verktyg till viktiga redskap för både lärare och elever. Det faktum att det ofta är svårt att få tillgång till lämpliga texter på modersmålet i Sverige kan även medföra att eleverna inte möter sådana i någon större utsträckning i hemmet. Det gör det extra angeläget att skolan tillhandahåller texter på modersmålet.

Berättande och poetiska texter

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger från områden där modersmålet talas.	Berättande texter och poetiska texter för barn och unga från områden där modersmålet talas.	Berättande texter och poetiska texter för ungdomar från områden där modersmålet talas. Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll.

I alla årskurser ska eleverna möta *berättande texter och poetiska texter* från områden där modersmålet talas. I årskurserna 7–9 ska eleverna även studera *berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll*. Progressionen ligger i att eleverna möter allt mer komplexa och varierade texter ju äldre de blir.

Kursplanens skrivning understryker att det ska ingå en bredd av texter i undervisningen. Det centrala innehållet anger inte några specifika texter utan urvalet måste göras utifrån syftet med undervisningen och elevernas intressen och erfarenheter.

Lärare och elever kan ha mycket olika möjligheter att få tag på litteratur beroende på vilket språk de arbetar med. Det varierar också mellan språken vilka berättande och poetiska genrer som finns. Det är ett av skälen till att kursplanen lyfter fram en bredd av texter. Kursplanens skrivningar ska ses som att de också inkluderar till exempel lärarens muntliga berättande, musiktexter, teater och medieproduktioner.

Muntliga traditioner

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger från områden där modersmålet talas.		

Det finns språk som inte har en utpräglad skriftspråkskultur eller som saknar en särskild barn- och ungdomslitteratur. I dessa fall är det extra viktigt att lyfta upp den muntliga traditionen. Den kan finnas i form av till exempel berättelser, rim, lekar, sånger och dramatiseringar. I årskurserna 1–3 lyfter kursplanen särskilt fram *rim, ramsor och sånger* från områden där modersmålet talas. Dessa folkloristiska uttryck är yngre barn i många fall roade av, och i undervisningen i svenska eller svenska som andraspråk möter eleverna ofta svenska varianter av dem. Rim, ramsor och gåtor kan ha en gynnsam inverkan på elevernas språkliga medvetenhet och i förlängningen på deras läs- och skrivförmåga.

Den muntliga traditionen är en del av det kulturella arvet som kan föras vidare till nya generationer med hjälp av både skolan och familjen. Den är tillsammans med den skrivna litteraturen en viktig kunskapskälla för eleverna, och mötet med den bidrar till att göra dem delaktiga av en litterär tradition.

Sakprosa

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till traditioner och företeelser i områden där modersmålet talas.	Beskrivande och förklarande texter för barn och unga med anknytning till traditioner och företeelser i områden där modersmålet talas.	Beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar, med anknytning till traditioner och företeelser i områden där modersmålet talas.

Eleverna ska genom hela grundsärskoletiden möta olika former av sakprosa. Kursplanen lyfter fram *beskrivande och förklarande texter* som obligatoriskt innehåll i alla årskurser. De båda svenskämnen har huvudansvaret för att eleverna ska möta och utveckla rena genrekunskaper om sakprosa. Inom ramen för ämnet modersmål handlar det i stället om att möta en bredd av olika texter för att utveckla språket och möta ett specifikt textinnehåll.

I de högre årskurserna ligger progressionen i att eleverna möter allt mer varierade och komplexa texter. I årskurserna 4–6 möter eleverna förutom *texter för barn* även *texter för unga*, och i årskurserna 7–9 tillkommer exempel på *instruktioner och tidningsartiklar*.

Kursplanen anger att sakprosatexterna i alla årskurser ska ha anknytning till *traditioner och företeelser i områden där modersmålet talas*. Det innebär att

texterna med fördel kan beröra innehållet i kunskapsområdet ”Kultur och samhälle”.

Filmer och dramatiserade berättelser

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Filmer och dramatiserade berättelser för barn.	Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.	Filmer och dramatiserade berättelser för ungdomar.

De textvärldar som eleverna i dag lever i är komplexa och gränserna mellan olika typer av texter är flytande. Det är centralt att undervisningen tar fasta på och bejakar detta och även låter de texter som eleverna möter på sin fritid bli föremål för undervisning.

I alla årskurser ska eleverna möta *filmer och dramatiserade berättelser* i ämnet modersmål. Tanken är att eleverna ska få studera hur budskap byggs upp och berättelser drivs framåt. På så sätt får eleverna en möjlighet att urskilja mönster i olika texter och uttrycksformer. Då blir det också möjligt att iaktta och överföra mönster mellan en skönlitterär text och en film.

Filmer och dramatiserade berättelser kan även fungera som visuellt stöd och underlätta lärandet. De kan också skapa förförståelse, levandegöra innehållet, väcka nyfikenhet, känslor och åsikter och därmed skapa engagemang.

En aspekt som är viktig att ta hänsyn till i ämnet modersmål är att det kan vara svårt att få tag på den här typen av texter på många språk. Ofta är internet den mest lättillgängliga källan för att hitta *filmer och dramatiserade berättelser*.

Språkliga drag, ord och begrepp

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
		Språkliga drag, ord och begrepp i olika typer av texter.

Eleverna möter allt fler språkliga drag samt ord och begrepp i allt mer varierande texter. I mötet med olika typer av texter (berättande, poetiska, beskrivande, förklarande, filmer och dramatiserade berättelser) utvecklar eleverna kunskaper om texternas uppbyggnad och fokus i årskurserna 7–9 ligger på texternas *språkliga drag* samt deras *ord och begrepp*. Typiska språkliga drag kan till exempel vara återkommande ordvändningar eller genreformler.

När det gäller skönlitterära texter kan *språkliga drag* till exempel innebära alliterationer och fasta fraser eller andra språkliga drag som signalerar att en text har en viss karaktär. Genom att utveckla dessa kunskaper utvecklar eleverna en lyhördhet för språket. För sakprosatexter kan kunskaper om typiska språkliga drag innebära att eleverna utvecklar genremedvetenhet. Det kan till exempel vara

vilken form och vilket uttryck som används för att presentera kända fakta i en arbetsbeskrivning.

Utgångspunkten i kursplanen är att det är betydelsefullt att eleverna kan relatera det de möter i undervisningen till sin egen verklighet och att de får samtala om såväl sin egen vardag som andra närliggande frågor.

Det är vidare värdefullt att eleverna bygger upp ett ordförråd för att kunna tala om traditioner och olika samhällsföreteelser på modersmålet. Det är viktigt att understryka att språket ständigt utvecklas, till exempel genom ungdomsspråk, sms, chatt och lånord. Språket ska vara ett verktyg för att hantera vardagen och då krävs att eleverna utvecklar kunskaper i både traditionellt och nydanande språk.

Kultur och samhälle

I kunskapsområdet "Kultur och samhälle" möter eleverna ett innehåll som handlar om företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas. Det varierar hur stora kunskaper eleverna har med sig om detta när de kommer till undervisningen, och det behöver läraren ta hänsyn till i arbetet med innehållet.

En viktig utgångspunkt för kunskapsområdet har varit synen på kulturbegreppet som något flexibelt och föränderligt. Skrivningarna i innehållet är medvetet mycket öppna för att inte ge intryck av att eleverna ska möta en uppsättning stereotyper av hur "alla" människor i en viss kultur lever. De öppna skrivningarna ger i stället lärare och elever stora möjligheter att tillsammans välja ut vad de vill studera, utifrån den enskilda gruppens sammansättning och behov. En viktig källa till kulturkunskap kommer alltid från eleverna själva. Deras synpunkter, erfarenheter och intressen är avgörande för undervisningens inriktning.

Många språk talas över stora områden, och det gör det svårt för läraren att ha överblick över hela området. Detta faktum gör det också nödvändigt att utgå från elevgruppens sammansättning och elevernas bakgrund vid urvalet av innehåll.

Traditioner och kulturella uttryck

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Traditioner och högtider som eleven möter i olika sammanhang.	Traditioner och högtider som eleven möter i olika sammanhang.	Traditioner, kulturella uttryck och andra företeelser i områden där modersmålet talas.

I årskurserna 1–6 anger kursplanen att eleverna ska möta olika *traditioner och högtider som eleven möter i olika sammanhang*. Med utgångspunkt i ett flexibelt kulturbegrepp ska traditioner och högtider inte betraktas som något statiskt och oföränderligt. Tanken bakom innehållet är i stället att elevernas olika erfarenheter av och föreställningar om innehållet ska utgöra utgångspunkten. Då blir det möjligt för dem att jämföra sina olika erfarenheter från både Sverige och områden där modersmålet talas.

I årskurserna 7–9 utvidgas innehållet som handlar om *traditioner* med innehållet som handlar om *kulturella uttryck och andra företeelser i områden där modersmålet talas*. Här finns stora möjligheter för lärare och elever att välja ut vad som ska studeras med utgångspunkt i det specifika språkområdet och de egna intressena. Att fokusera på olika kulturella uttrycksformer kan även bidra till att eleverna utvecklar andra kunskaper om områden där modersmålet talas, till exempel om geografi och historia.

Företeelser och samhällsfrågor

Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Lekar och musik från områden där modersmålet talas.	Lekar och musik från områden där modersmålet talas.	Några aktuella samhällsfrågor i områden där modersmålet talas. Barns och ungdomars vardagsliv där i jämförelse med barns och ungdomars vardagsliv i Sverige.

Med hänsyn till ämnets begränsade undervisningstid har kursplanen fokus på ett fåtal särskilt utvalda innehållsområden som kan bidra till elevernas språkutveckling och kunskaper om områden där modersmålet talas. I årskurserna 1–6 lyfter kursplanen fram *lekar och musik*. Urvalet är gjort för att fokusera på företeelser som ligger nära elevernas vardag och som sannolikt är lätta för dem att identifiera sig med. Urvalet är även gjort med tanke på att det ska vara relativt enkelt att belysa innehållet, trots avsaknaden av lämpligt undervisningsmaterial på många språk.

I årskurserna 7–9 ligger fokus i stället på *några aktuella samhällsfrågor* samt *barns och ungdomars vardagsliv*. Här finns stora möjligheter för lärare och elever att välja ut vad som ska studeras med utgångspunkt i det specifika språkområdet och de egna intressena. Att jämföra *barns och ungdomars vardagsliv* i områden där modersmålet talas med liknande frågor i Sverige kan öka kunskaperna om och förståelsen för detta.

Kommentarer till kursplanens betygskriterier

Betygskriteriernas uppgift är att fungera som måttstock för bedömning av elevens kunskaper. Betygskriterierna behöver läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

Läraren använder betygskriterierna för att bedöma elevens kunskapsutveckling inom ämnet. Det kan vara skriftliga omdömen i den individuella utvecklingsplanen (IUP:n) som görs en gång per år i anslutning till ett utvecklingssamtal. På så sätt får läraren underlag för att avgöra om eleven behöver ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för undervisningen eller ges särskilt stöd. Det kan också vara ett underlag för att säkerställa att eleven får tillräckliga utmaningar för att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Att ge ett omdöme innebär att läraren värderar de kunskaper eleven hittills har inhämtat i ämnet, utifrån vad undervisningen har gett eleven förutsättningar att utveckla i förhållande till betygskriterierna.

Om en elev eller vårdnadshavare begär betyg kan detta ersätta omdömen i årskurserna 6–9. Oavsett om läraren formulerar omdömen eller sätter betyg utgår läraren från betygskriterierna.

Betygskriterier i årskurser där betyg kan sättas

I den sammantagna bedömningen vid betygsättningen fäster läraren större vikt vid sådana kunskaper som betonas i syftet eller som kan kopplas till många eller omfångsrika punkter i det centrala innehållet. Läraren fäster också större vikt vid sådant som undervisningen har fokuserat på och där eleven fått möjlighet att fördjupa sina kunskaper. Det innehållsliga sammanhanget är viktigt då de val läraren gör i undervisningen har betydelse för vad som blir möjligt för eleven att lära sig och därmed vad som blir relevant att bedöma. Detta är skälet till att betygskriterierna måste läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

För att betygskriterierna ska fungera som ett användbart verktyg för en sammantagen bedömning är de formulerade på ett övergripande sätt. På så vis ger de läraren möjligheter att göra en allsidig bedömning utifrån ett brett och varierat underlag som lämnat utrymme för eleven att visa sina kunskaper på olika sätt. Under terminen görs också avstämningar i förhållande till betygskriterierna för att sammanfatta och dokumentera det kunnande eleven har visat. Dessa avstämningar kan även ligga till grund för omdömen i den skriftliga individuella utvecklingsplanen. Sådana avstämningar är också ett sätt för läraren att säkerställa att det finns ett brett och varierat underlag vid tiden för betygsättning i de fall en elev eller vårdnadshavare begär detta.

Lärarens uppgift är att sätta det betyg som sammantaget motsvarar elevens kunskaper genom att hitta den bästa överensstämmelsen mellan betygsunderlaget och betygskriterierna. En sammantagen bedömning handlar om att läraren analyserar både hur elevens kunskaper förhåller sig till betygskriteriernas delar och vilket betyg som helheten indikerar. För att få en bild av den sammantagna nivån på elevens kunskaper är tyngdpunkterna i ämnet vägledande. Läs mer om sammantagen bedömning vid betygssättning i Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om betyg och provning.

Progressionen i betygskriterierna

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9 liknar i stor utsträckning varandra. Men när läraren tolkar betygskriterierna i relation till kursplanen och undervisningen blir det tydligt att progressionen bärs av det centrala innehållet. Detta skiljer sig åt mellan olika stadier genom att det konkreta undervisningsinnehållet blir mer komplext i högstadiet.

Medverka och bidra i betygskriterierna

I betygskriterierna är *medverka* och *bidra* nyckelbegrepp som endast återfinns på E-nivå, oavsett årskurs och ämne. Begreppen är tänkta att ange en konstaterad aktiv medverkan och ett konstaterat aktivt bidrag av eleven. Till exempel står det i betygskriterierna för modersmål att eleven medverkar i att visa förståelse av innehållet och bidrar till resonemang om innehållet i olika texter. Här behöver lärare avgöra vad som krävs för att kunna konstatera att eleven verkligen har medverkat respektive bidragit. Det behövs också kunskap och kännedom om varje enskild elev för att kunna avgöra när eleven medverkar eller bidrar.

Betygskriterierna i ämnet modersmål utom nationella minoritetsspråk

Antalet språk som studeras efter kursplanen i modersmål är mycket stort och spännvidden mellan de olika språkens karaktäristika är likaledes stor. Flera språk har en annan läsriktning och/eller andra bokstavstecken än de latinska, till exempel dari, persiska, pashto, thai, ryska och kinesiska. Att i Sverige utveckla skriftlig kommunikativ förmåga i ett språk som har tecken istället för bokstäver eller ett språk med icke latinska bokstäver kan kräva längre tid än om tecken och läsriktning är densamma som i svenska. Därför behöver särskild hänsyn i bedömningen tas till elever med modersmål där läsriktning och alfabet skiljer sig mycket från svenskan.

Det är viktigt att kunskaper om språkets uppbyggnad alltid ska betraktas som ett redskap för att kunna uttrycka sig och kommunicera på ett funktionellt sätt. Funktionell språkanvändning innebär att kunskaper om form och struktur inte är ett mål i sig, utan ett hjälpmedel för att kunna uttrycka det man vill i mer och mer språkligt komplexa och krävande situationer.

Betygskriterierna i årskurs 6 och 9

Betygskriterierna är indelade i tre stycken.

- Det första stycket utgår från det första långsiktiga målet som handlar om muntlig och skriftlig kommunikation.
- Det andra stycket utgår från det andra långsiktiga målet som handlar om att läsa och reflektera över texter
- Det tredje stycket utgår från det tredje långsiktiga målet som handlar om traditioner och företeelser med anknytning till områden där modersmålet talas.

Förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift i olika sammanhang

Det första stycket i betygskriterierna handlar om elevens förmåga att kommunicera i tal och skrift. I den första delen beskrivs de muntliga aspekterna av kommunikationen och i den andra delen beskrivs de skriftliga.

Årskurs 6

*Eleven samtalar om bekanta ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra enkla muntliga framställningar.*

*Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt.*

*Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt.*

Årskurs 9

*Eleven samtalar om varierande ämnen samt **medverkar** då i att upprätthålla samtalen och framföra åsikter och argument. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra muntliga framställningar.*

*Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt.*

*Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt.*

Den inledande meningen i det första stycket riktar lärarens fokus mot hur eleven samtalar. I samtalen kan eleven vid behov förstärka kommunikationen med hjälp av exempelvis tecken eller bilder. I årskurs 6 gäller bedömningen samtal om bekanta ämnen. Det kan till exempel vara ämnen som tidigare har behandlats i undervisningen. I årskurs 9 gäller bedömningen samtal om varierande ämnen.

Läraren bedömer i vilken grad eleven samtalar på ett sätt som gör att samtalen upprätthålls. I bedömningen kan läraren ta hänsyn till i vilken utsträckning eleven samspelar med andra. Det kan handla om hur väl eleven responderar på andras inlägg och bemöter dessa eller i vilken mån eleven bjuder in andra elever att delta i samtalen, exempelvis genom gester och frågor. I årskurs 9 bedömer läraren också hur väl eleven framför åsikter och argument.

I årskurs 6 och 9 bedömer läraren hur väl eleven förbereder och genomför muntliga framställningar. Läraren kan exempelvis ta hänsyn till disposition och anpassning till mottagare. Läraren kan också ta hänsyn till i vilken grad framställningarna väcker intresse, hur tydligt huvudbudskapet framgår eller i vilken mån innehållet är relevant.

Årskurs 6

*Utifrån modersmålets särdrag skriver eleven **ord och enkla meningar** samt **medverkar** i att skriva och strukturera texter.*

*Utifrån modersmålets särdrag skriver eleven texter med **flera meningar** samt strukturerar texterna på ett **delvis fungerande** sätt.*

*Utifrån modersmålets särdrag skriver eleven texter med **flera meningar och tydligt innehåll** samt strukturerar texterna på ett **fungerande** sätt.*

Årskurs 9

*Utifrån modersmålets särdrag skriver eleven **enkla** texter med **flera meningar och tydligt innehåll** samt **bidrar** till att anpassa texterna till olika sammanhang. Dessutom **medverkar** eleven i att strukturera texterna.*

*Utifrån modersmålets särdrag skriver eleven olika slags texter med **flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll** samt **anpassar delvis** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **delvis fungerande** sätt.*

*Utifrån modersmålets särdrag skriver eleven olika slags texter med **flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll** samt **anpassar** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **fungerande** sätt.*

Formuleringarna i andra delen av första stycket riktar lärarens bedömningsfokus mot kvaliteten i elevens sätt att uttrycka sig skriftligt. Det sammanfattande uttrycket *texter* kan omfatta alla slags texter som anges i det centrala innehållet och som behandlats i undervisningen, såväl skönlitteratur som sakprosatexter.

Den inledande formuleringen riktar lärarens bedömningsfokus mot i vilken mån eleven, utifrån modersmålets särdrag, skriver ord, meningar och texter samt hur väl eleven strukturerar texterna. I bedömningen kan läraren till exempel beakta i vilken grad texterna kännetecknas av en tydlig inledning och avslutning. I betygsriterierna för C och A i årskurs 9 ska eleven kunna skriva olika slags texter, exempelvis berättande texter och sakprosa. I årskurs 9 bedömer läraren

också i vilken grad eleven anpassar sitt skrivande till olika sammanhang. Läraren kan då exempelvis ta hänsyn till i vilken grad eleven anpassar val av ord och uttryck till mottagare eller syfte.

En del språk är inte skriftspråksbaserade och andra har ett alfabet som skiljer sig mycket från det latinska alfabetet. Det påverkar elevens möjlighet att utveckla sitt skriftspråk. Vid bedömningen av elevens kunskaper ska läraren därför utgå från det aktuella språkets särdrag och bedöma varje elev utifrån vad som är rimligt att hen kan ha lärt sig. I betygskriteriernas stycke om elevernas skrivförmåga formuleras det som *utifrån modersmålets särdrag*. Det innebär att elever med olika modersmål kan ha utvecklats olika långt, men ändå bli bedömda som att de har nått samma betygssteg.

Förmåga att läsa och reflektera över olika typer av texter

Formuleringarna i andra stycket i betygskriterierna (som återges nedan) riktar lärarens bedömningsfokus mot elevens förmåga att reflektera över olika typer av texter oavsett på vilket sätt eleven tillägnat sig texten. Det sammanfattande uttrycket *olika typer av texter* omfattar de texter som anges i det centrala innehållet och som behandlas i undervisningen, såväl skönlitteratur som sakprosatexter.

Årskurs 6

*Eleven läser **enkla** texter med bekant innehåll och **kända ord** på modersmålet och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter.*

*Eleven läser texter med bekant innehåll på modersmålet med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter.*

*Eleven läser texter med bekant innehåll på modersmålet med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter.*

Årskurs 9

*Eleven läser **enkla** texter på modersmålet och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** till resonemang om innehållet i olika texter och **medverkar** i att återge delar av innehållet.*

*Eleven läser olika slags texter på modersmålet med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för **enkla** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **delvis relevant** sätt.*

*Eleven läser olika slags texter på modersmålet med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **relevant** sätt.*

Läsning omfattar både förmågan att avkoda skriftspråk och förmågan att förstå det skriftspråkliga innehållet. Läsning är en produkt av två grundläggande färdigheter: avkodning och språklig förståelse. Båda komponenterna är viktiga. Avkodning är de tekniska aspekterna av läsning, det vill säga att kunna göra om rader av bokstäver till ord, medan med språkförståelse menas språklig förståelse på ord- och meningsnivå samt på pragmatisk nivå.

Progressionen mellan stadierna står i relation till det centrala innehållet. I årskurs 6 gäller bedömningen texter med bekant innehåll, medan bedömningen i högstadiet kan omfatta ett bredare spann av texter. Det sammanfattande uttrycket *texter* kan omfatta alla slags texter som anges i det centrala innehållet och som behandlats i undervisningen, såväl skönlitteratur som sakprosatexter.

De inledande formuleringarna i stycket riktar lärarens bedömningsfokus mot elevens läsning, det vill säga både elevens förmåga att avkoda skriftspråk och förmågan att förstå det skriftspråkliga innehållet. Läraren bedömer också hur väl eleven resonerar om innehållet i olika texter. Bedömningen kan här även omfatta resonemang om texter som eleven lyssnat till eller tagit del av på annat sätt. Det övergripande uttrycket *innehållet* i texterna kan omfatta den bredd av olika aspekter som har behandlats i undervisningen, exempelvis texternas budskap, handling, syfte och upphovsperson. I bedömningen kan läraren ta hänsyn till i vilken utsträckning eleven uttrycker allmänna och vaga iakttagelser eller djupare och mer välgrundade tankar om texterna. Även här kan bedömningsunderlaget utgå från texter som eleven lyssnat till eller tagit del av på annat sätt.

Kunskaper om traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas

Formuleringarna i det tredje stycket i betygskriterierna riktar lärarens bedömningsfokus mot kvaliteten i elevens kunnande om traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor. Språkliga aspekter bedöms utifrån andra delar av betygskriterierna.

Årskurs 6

*Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner och högtider i områden där modersmålet talas.*

*Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner och högtider i områden där modersmålet talas.*

*Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner och högtider i områden där modersmålet talas.*

Årskurs 9

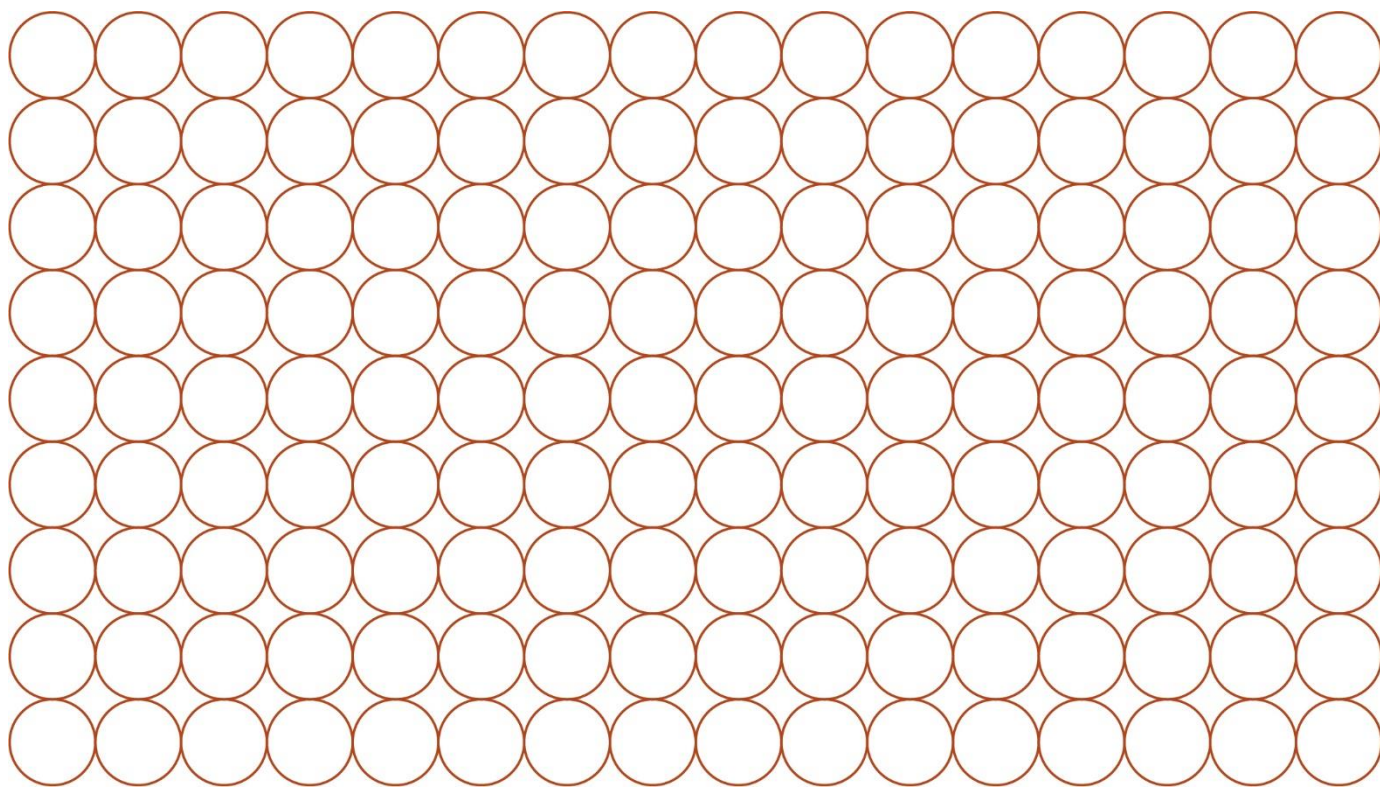
*Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas.*

*Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas.*

*Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas.*

För årskurs 6 är avsikten med formuleringen i det här stycket att rikta bedömningen mot i vilken utsträckning eleven identifierar exempel som handlar om traditioner och högtider i områden där modersmålet talas. Progressionen går från att ge exempel i betygskriterierna för E till att ge exempel med *viss säkerhet* i betygskriterierna för C och med *säkerhet* i betygskriterierna för A. Formuleringen för årskurs 9 är avsedd att rikta lärarens bedömningsfokus mot i vilken utsträckning eleven identifierar exempel på traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor.

I bedömningen i både årskurs 6 och 9 kan läraren ta hänsyn till aspekter som rör i vilken utsträckning eleven kommenterar om traditioner och företeelser i områden där modersmålet talas. Såväl muntliga som skriftliga underlag kan ligga till grund för bedömningen.

Skolverket

www.skolverket.se